

Dominika Agata Myślak, Martyna Małgorzata Zagórska

Ogólnopolska Konferencja Naukowa
"Dziedzictwo niematerialne i
materialne Afryki oraz jego wpływ
na zrównoważony rozwój
kontynentu", Olsztyn, 28-29 maja
2015 roku

Prace Literaturoznawcze 3, 402-406

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tematyka obrad była bardzo szeroka, ponieważ obejmowała nie tylko związane z kobiecą działalnością zagadnienia literackie i kulturowe, lecz także historyczne, społeczne i oraz polityczne. W ten sposób konferencja przyczyniła się do wykreowania obrazu niewiast od czasów najdawniejszych do współczesnych, ukazanych w wymienionych kontekstach.

Konferencja cieszyła się dużym zainteresowaniem, gromadząc wielu uczestników oraz zainteresowanych słuchaczy. Aktywnie wzięły w niej udział 74 osoby. Ustalanie cech składających się na tożsamość kobiet budziło dużo emocji, wywołało sporo kontrowersji, prowadziło do ciekawych i twórczych dyskusji. Wydanie książkowe wygłoszonych referatów będzie materialnym i duchowym efektem omawiania niezwykle ważkich problemów.

Dominika Agata Myślak, Martyna Małgorzata Zagórska

Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Dziedzictwo niematerialne i materialne Afryki oraz jego wpływ na zrównoważony rozwój kontynentu*, Olsztyn, 28–29 maja 2015 roku

Środowisko naukowe Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie od kilku już lat włącza się w bardzo ważny obszar badawczy, jakim jest kontynent afrykański. Szczególną rolę w tym przedsięwzięciu odgrywają: dr hab. Iwona Anna NDiaye, prof. UWM (Instytut Słowiańszczyzny Wschodniej UWM) oraz dr hab. Bara NDiaye (Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM), inicjatorzy Dni Afryki w Olsztynie. Od ponad dekady organizują oni w stolicy regionu Warmii i Mazur Dni Afryki, dzięki którym studenci, pracownicy Uniwersytetu, a także mieszkańcy Olsztyna mają okazję bliżej poznać historię, kulturę i tradycje afrykańskiego ładu.

Coroczna ogólnopolska konferencja naukowa jest zwieńczeniem kilkudniowego cyklu imprez związanych z Dniami Afryki. W tym roku odbywała się ona w dniach 28–29 maja, a głównym jej tematem było szeroko pojęte dziedzictwo Afryki. Taki temat został wskazany z kilku powodów. Zgodnie z ustaleniami Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury z 2003 roku¹, dziedzictwo niematerialne to zwyczaj, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez

¹ Konwencja Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury, 2003., dostępne w Internecie: <http://niematerialne.nid.pl/upload/medialibrary/11f/11febaccaded083b8496e0bc6229bca6.pdf> [dostęp: 10.06.2015].

daną wspólnotę, grupę lub jednostkę. Dziedzictwo niematerialne jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i stanowi źródło poczucia tożsamości i ciągłości dla danej społeczności, obejmując m.in. tradycje, krajobraz kulturowy, sztuki widowiskowe, rytuały czy umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym. Natomiast do dziedzictwa materialnego zaliczają się wszelkie zabytki (dzieła architektury, rzeźby, obrazy, budowle archeologiczne itp.), zespoły budowli z wartością powszechną dla nauki lub historii czy miejsca zabytkowe.

Naukowe spotkanie uroczyście otworzył dr hab. Mieczysław Jagłowski, prof. UWM, prodziekan Wydziału Humanistycznego. Obrady odbywały się pod patronatem rektora UWM w Olsztynie – prof. dra hab. Ryszarda Góreckiego oraz ambasadora Senegalu w Polsce – Khaly’ego Adama Ndour’a, który był gościem honorowym. Ambasador zabrał głos podczas obrad plenarnych, opowiadając o swoich doświadczeniach podczas pracy dla UNESCO. Przedstawiciel Senegalu powiedział, że wizyta w Kortowie jest dla niego okazją do umocnienia więzi między Europą a Afryką i przyznał, że liczy na podjęcie takich działań, jak wymiana studentów czy pracowników naukowych pochodzących z Olsztyna i z Senegalu.

Uczestnicy konferencji zastanawiali się także, jakie są wpływy dziedzictwa kulturowego, historycznego, politycznego i społeczno-gospodarczego na obecną sytuację kontynentu afrykańskiego; czy dziedzictwo kulturowe może być środkiem rozwiązywania konfliktów na tle etnicznym lub religijnym oraz drogą poszukiwania rozwiązań problemów społeczno-politycznych w regionach Afryki objętych kryzysem.

Obrady plenarne rozpoczęła prof. Swietłana Czerwonnaja z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, przedstawiając referat *Nowoczesny meczet na kontynencie afrykańskim: tradycje i nowatorstwo w architekturze, dekoracji oraz w interpretacji symboliczno-teologicznej*. Prelegentka zwróciła uwagę na różnice architektoniczne meczetów, pochodzących z różnych części Afryki i podkreśliła, że współczesna architektura zachodniej części kontynentu posiada pewien pierwiastek tradycyjny, bo powtarzają się tam wzorce klasyczne, chociaż przy budowie wykorzystywane są nowe technologie i materiały. Nie zabrakło również odwołań do symboliki, tłumaczeń z języka arabskiego, w którym meczet oznacza „miejsce, gdzie bije się pokłony”.

Kolejny referat podczas obrad plenarnych wygłosił dr hab. Bara NDiaye, który opowiedział o Deklaracji Mande oraz Karcie Kurukan Fuga jako źródłach myśli politycznej w Afryce Zachodniej. Z wystąpienia można było dowiedzieć się, że już w 1222 roku w Mande (trzonie imperium Mali) powstał pakt – Manden Kalikan (Karta Mande) – znoszący niewolnictwo, wprowadzający poszanowanie życia, naprawę szkody dla życia, troskę o bliźniego, szacunek dla rodziców, wolność i równość, a głód i niewolnictwo uznający za złe. W 1236 roku powstała natomiast deklaracja Kurukan Fuga, podzielona na cztery części, w sumie 44 artykuły.

Deklaracja Kurukan Fuga², która była podstawą zorganizowania Imperium Mali, głosi, że każdy ma prawo do życia i zachowania nietykliwości fizycznej, próba pozbawienia życia będzie wiązała się z karą śmierci, nie wolno znieważać kobiet, matek, wprowadza prawo starszeństwa oraz zapis o niekrzywdzeniu obcych. Warto podkreślić, że Kurukan Fuga powstała w XIII wieku, a uczy respektu, równości, braterstwa i przestrzegania praw kobiet. Zarówno Kurukan Fuga, jak i Mande należą do pierwszych znanych tekstów organizujących funkcjonowanie społeczeństwa Mande, co prawda w tradycji ustnej, lecz rehabilitują one Afrykę postrzeganą stereotypowo jako kontynent przemocy, zacofany i pełen zastoju.

W drugiej części dnia obrad w zabytkowej części Kortowa rozpoczęło się międzynarodowe seminarium naukowe *Naturalne i kulturalne dziedzictwo Afryki*. Organizatorami tej części konferencji była Katedra Ogrodnictwa oraz Katedra Architektury Krajobrazu UWM w Olsztynie. Zaplanowano dwa posiedzenia w sekcjach oraz sesję posterową. Uczestnicy przyjechali z różnych stron świata, m.in.: Litwy, Włoch, Niemiec, Republiki Zielonego Przylądka i Nigerii.

Niezwykle ciekawe było wystąpienie dra Mariusza Antolaka, pracownika Katedry Architektury Krajobrazu UWM. Młody naukowiec opowiadał o swoim projekcie w slumsie Mathare w Nairobi. Głównym założeniem „ON Garden Project”³ było stworzenie ogrodu warzywnego i jednocześnie ozdobnego, przeznaczonego dla dzieci z pobliskiej szkoły. Ogród ma 50 metrów kwadratowych i nie jest typowym ogródkiem przydomowym, jaki znamy z Polski, ponieważ obok warzyw rosną tam rośliny ozdobne. Wszystkie sadzonki zostały dobrane tak, aby poradziły sobie w tamtejszym klimacie. Przy okazji wizyty w Nairobi dr Antolak przeprowadzał badania związane z architekturą krajobrazu w kenijskim slumsie. Przedstawił wyniki swojego projektu oraz obszerną relację z badań w formie fotografii.

Na koniec seminarium została otwarta wystawa zawierająca zdjęcia różnych osób związanych z Dniami Afryki, głównie naukowców z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Mogliśmy zobaczyć prace autorstwa m.in. Abdalla Omer Elkhatib czy Agnieszki Jaszczak (oboje z Katedry Architektury Krajobrazu UWM).

Drugi dzień konferencji zaczynał się obradami panelowymi, z których sekcję pierwszą prowadził dr Paweł Letko z UWM w Olsztynie. O obiektach z listy światowego dziedzictwa UNESCO na obszarze Demokratycznej Republiki Kongo opowiedział dr Edward Jeremczuk z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu. Mgr Justyna Pietrzekiewicz ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie wystąpiła z referatem pt. *Dziedzictwo kulturowo-religijne jako uwarunkowanie przedsiębiorczości imigrantów senegalskich we*

² Deklaracja ta została spisana w 1998 roku i wydana dziesięć lat później. Aktualnie przygotowywana jest do włączenia w formie aneksu do konstytucji w Afryce Zachodniej.

Francji. Wielki Meczet w Dżenne przybliżył zebrany Musa Yevloev ze Stowarzyszenia Prawników Rosji. Organizatorka Dni Afryki w Olsztynie, dr hab. Iwona Anna NDiaye, zaprezentowała *Przekaz przez krew*, czyli tradycje griotów w Senegal. Głos zabrał także mgr Adrian Podgórn, menedżer programowy *Brave Festival* we Wrocławiu, dzięki któremu można było obejrzeć fragmenty przedsięwzięcia, działającego przeciw wypędzeniom z kultury⁴. Widowiska parateatralne u Jorubów w Nigerii zaprezentowała mgr Patrycja Kozioł z Uniwersytetu Warszawskiego. Kolejne trzy osoby, tj. mgr Bogusław Franczyk, mgr Krzysztof Rak i mgr Justyna Zakrzeńska z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, opowiedziały o archeologicznym projekcie badawczym osadnictwa Falezy Bandiagary w Kraju Dogonów. Jako ostatnia w tej sekcji wystąpiła mgr Ewelina Lewandowska z UWM w Olsztynie, prezentując referat *ISIS a społeczno-psychologiczne aspekty inicjacji Dogonów*.

Po przerwie kawowej rozpoczęła się sekcja druga, której przewodniczył dr hab. Bara NDiaye. Jako pierwsza wystąpiła mgr Joanna Mazur z Uniwersytetu Rzeszowskiego, która próbowała udowodnić, że w Afryce jest jak w Rosji. Swoją tezę popierała m.in. podobieństwem między Rosjanami a Burami⁵, których łączy wygląd, religijność, gospodarność czy przedsiębiorczość. Innymi argumentami wspomagającymi tezę o podobieństwie były chociażby informacje o działalności gospodarczej i edukacyjnej prowadzonej między Rosją a RPA.

Następnie głos zabrały mgr Dominika Myślak i mgr Martyna Zagórska z UWM w Olsztynie, które zaprezentowały analizę komentarzy internautów po pierwszych doniesieniach o zamachu w „Charlie Hebdo”⁶. Polakom islam kojarzy się przede wszystkim z dżihadem, terrorystami, wojną, talibami⁷.

³ O projekcie Mariusza Antolaka pisały media regionalne, w tym „Gazeta Wyborcza” w Olsztynie. Zob. *Naukowiec z Olsztyna w kenijskim slumsie zbudował ogród*, dostępne w Internecie: http://wyborcza.pl/1,75248,17673038,Naukowiec_z_Olsztyna_w_kenijskim_slumsie_zbudowal.html [online], [dostęp: 10.06.2015].

⁴ *Brave Festival* powstał w 2005 roku z inicjatywy Stowarzyszenia Kultury Teatralnej Pieśń Kozła. Jego dyrektorem jest Grzegorz Bral. Ideą *Brave Festival* jest dzielenie się swoją kulturą, tradycją, wrażliwością oraz integracja artystyczna dzieci z różnych kontynentów. Dlatego co roku na *Brave Festival* przyjeżdżają artyści, którzy nie pozwalają wymierać swojej kulturze, a wręcz przeciwnie – chcą zaprezentować jej unikatowość i podzielić się nią z widzami.

⁵ Burowie to potomkowie kolonistów holenderskich, niemieckich i francuskich (hugonoci), zamieszkujący Afrykę Południową, dostępne w Internecie: <http://portalwiedzy.onet.pl/9746,,,burowie,haslo.html>, [dostęp: 10.06.2015].

⁶ 7 stycznia 2015 roku w ataku terrorystycznym na redakcję gazety „Charlie Hebdo” zginęło 12 osób. Pismo od początku swojego istnienia jest znane z publikacji wulgarnych karykatur – zwłaszcza Mahometa, wyszydzania symboli religijnych, co powodowało wielokrotne groźby ze strony religijnych ekstremistów. Gazeta wiele razy podawana było do sądu o rasizm, jednak wszystkie sprawy wygrywała, tłumacząc się tym, że jest tygodnikiem satyrycznym, a obowiązująca we Francji wolność słowa i rozdział Kościoła od państwa dają mu prawo do krytykowania religii.

⁷ *Z czym kojarzy się Polakom słowo „islam”*, dostępne w Internecie: <http://www.tns-global.pl/archive-report/id/1132 Omnibus>, TNS OBOP, Warszawa 2001, [dostęp: 22.12.2001].

Niestety, wydarzenia z ostatnich lat, i to nie tylko zamachy z 11 września 2001 roku, sprzyjały rozprzestrzenianiu się tezy, że islam sprzyja przemocy. Jednak nie wszyscy internauci jednoznacznie negatywnie postrzegają tę religię. „Charlie Hebdo” swoją uwagę poświęcił także dr Paweł Letko i zaprezentował postawę Afryki wobec gazety, zadając pytanie: *Je suis Charlie?*⁸. Jako ostatni w tej sekcji wystąpił mgr Maciej Grabski z UWM w Olsztynie i wygłosił referat na temat drugiej wojny burskiej (1899–1902) i pierwszego kryzysu marokańskiego (1904–1905), po czym przedstawił obraz sporów militarnych na południu i północy Afryki w memuarystyce i prasie polskiej, redagowanej na terenie Rosji i Królestwa Polskiego. Do analizy wybrał dwie gazety konserwatywne: petersburski *Kraj* oraz warszawskie *Słowo*. Okazało się, że prasa polskojęzyczna nie stroniła od problematyki Afryki w tamtym czasie. Co więcej – w pamiętnikach Polaków, żołnierzy burskich, jak w przypadku Janka Żórawskiego, można odnaleźć także informacje na temat tej wojny.

Obrazy sekcji zakończyły się podziękowaniami dla organizatorów. Podczas przerwy kawowej członkowie Studenckiego Koła Afrykanistycznego i przedstawiciele Polskiego Towarzystwa Archeologii Zachodniej Afryki z Krakowa zawiązali nowe znajomości. Być może ich efektem będzie owocna współpraca już na przyszłorocznej konferencji w ramach Dni Afryki 2016.

Justyna Zaborowska

Sprawozdanie z V Transdyscyplinarnej Szkoły Letniej: *Być (z) sobą nie u siebie. Migracyjna pamięć, wspólnota, tożsamość*, Lubliniec, 6–10 lipca 2015 roku

W dniach od 6 do 10 lipca w Hotelu Zamkowym Lubliniec odbyło się już piąte z kolei transdyscyplinarne spotkanie naukowe skierowane do doktorantów kierunków humanistycznych. Inicjatorami tegorocznej Transdyscyplinarnej Szkoły Letniej byli: profesor Ryszard Nycz – przewodniczący Krajowej Konferencji Kierowników Filologicznych Studiów Doktoranckich oraz Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Śląskiego. Hasło przewodnie brzmiało: *Być (z) sobą nie u siebie. Migracyjna pamięć, wspólnota, tożsamość*.

⁸ Tł. z j. francuskiego: *Jestem Charlie?* Po zamachu terrorystycznym na redakcję „Charlie Hebdo” ludzie solidaryzowali się z dziennikarzami tej gazety, publikując teksty, zdjęcia oraz wychodząc na ulice z transparentami z napisem *Je suis Charlie*. Jednak postawa ta była zupełnie inna w państwach afrykańskich, które zarówno nie pochwały zamachu, jak i dziennikarstwa uprawianego przez redakcję.